

בג"צ מס' 253/64

סברי ג'ריס נגד הממונה על מחוז חיפה

בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט גבוה לצדק
[11.11.64, 20.10.64, 12.10.64]

לפני השופטים לנדוי, ברנזון, ויתקון

ג. חוק על האגודות, העתמאני, 1909, סעיפים 2, 6, 3 —
פקודת חוק הפרוצידורה (תיקון), 1934 [תוס"א 459, ע' 177],
סעיף 6.

העותר שלח למשיב הודעה על ייסוד אגודה בשם "תנועת אל-ארד", כדרוש לפי סעיפים 2 ו-6 לחוק על האגודות, העתמאני, 1909. המשיב ציין בתשובתו, שמתקנון האגודה עולה ברורות, כי היא נוסדה בכחנה לפגוע במדינת ישראל, ועל כן היא אסורה לפי סעיף 3 לחוק הנ"ל. העותר פנה לבית-המשפט הגבוה לצדק בעתירה להוציא צו-על-חנאי נגד המשיב.

בית-המשפט העליון, בדחתו את העתירה, פסק —

א. לפי סעיף 3 לחוק על האגודות, העתמאני, 1909, אגודה אסורה, אם מטרתה או אחת ממטרותיה היא בלתי חוקית או אם היא פוגעת בסדר הציבורי הקיים במדינת או בשלמותה.

ב. (1) דין הוא, שההכרעה בדבר חוקיות מטרות האגודה או אי-חוקיותן צריכה ליפול בראש וראשונה לפי הנוסח המצוי בתקנון עצמו. נוסח זה הוא המהייב את חברי האגודה, ולא ההסברים והפירושים הנתלים בו על-ידי המייסדים.

(2) מקום שהמטרה הבלתי חוקית סמויה ומוסכית והיא מסתרת מאחורי מסך עשן של מליצות, ודאי מותר לשלטון להביא חומר העשוי לגלות את המטרה האמיתית. אך כאשר אי-החוקיות גלויה על פני האמור בתקנון עצמו, או אפילו כאשר התקנון רק משתמע לכאן ולכאן ומעורר ספק רציני בלב הקורא, הרי אין להרשות למייסדי האגודה לטהר את השרץ בסייגים ובפירושים.

השופט ויתקון

ג. כלל גדול הוא, שרק שיקולים כבדי משקל עשויים להצדיק איסור של אגודה. חופש ההתאגדות הוא מעיקרי המשטר הדמוקרטי ואחת מזכויות היסוד של האזרח. אך שום משטר חופשי לא יתן ידו והכרתו לתנועה החותרת תחת אותו משטר עצמו. זכותה האלמנטרית של כל מדינה היא לשמור על חרותה ועל עצמ קיומה בפני אויבים מחוץ ובפני הגוהים אחריהם מבית.

א

פסקי-דין ישראלים שאזכרו:

- ב [1] בג"צ 127/54 — ציון חמיס נגד הממונה על מחוז תל-אביב: פד"י, כרך ת, חשי"ד/תשט"ו-1954, ע' 1483; פ"י"ם, כרך יז, תשט"ו-1955, ע' 318.
- [2] בג"צ 241/60 — מנצו תופיק כרדוש נגד רשם הזברות: פד"י, כרך טו, תשכ"א/תשכ"ב-1961, ע' 1170, 1151.

ב

הערות:

ג

על חופש ההתאגדות וההגבלות המוטלות עליו, השוה גם:

Chalmers and Hood Phillips on Constitutional Law of Great Britain, 6th Ed., p. 482;

ד

Durga Das Basu, Commentaries on the Constitution of India, p. 127.

ה עתירה למתן צו-על-תנאי המכוון למשיב והדורש ממנו לבוא וליתן טעם, מדוע לא יצהיר בית-המשפט: כי האגודה בשם "תנועת אל-ארד" אותה ייסד העותר ביחד עם אחרים, איננה אסורה בקיום לפי סעיף 3 לחוק על האגודות, העתמאני, מיום 29 רג'ב 1327 (3 באר-גוסט 1909); כי המכתב של סגנו של המשיב מס' 61/682, מיום 24.7.64 מהווה קבלה על מסירת הודעה על הקמת האגודה על-פי סעיף 6 לחוק הנ"ל; וכי על מייסדי האגודה להודיע עכשיו בפומבי על מהותה, בהתאם לפיסקה 3 של סעיף 6 לחוק הנ"ל. העתירה נדחתה.

ה

ו

ד"ר י' ירדור — בשם העותר; צ' טרלו, סגן פרקליט המדינה — בשם המשיב

החלטה

ז השופט ויתקון: עתירה זו ענינה הקמת אגודה לפי חוק האגודות, העתמאני, משנת 1909. נוסדה אגודה בשם "תנועת אל-ארד", והעותר, כחבר ועד הנהלתה, שלח למשיב הודעה על הקמתה, כדרוש לפי הסעיפים 2 ו-6 לאותו חוק. להודעה זו צורף תקנון האגודה המפרט, בסעיף 3 שבו, את מטרותיה. ואלו הן:

ז

השופט ויתקון

א. העלאת רמתם החינוכית, המדעית, הבריאותית, הכלכלית והמדינית של כל חבריה.

ב. השכנת שוויון מלא וצדק חברתי בקרב כל שכבות העם בישראל.

ג. מציאת פתרון צודק לבעיה הפלשתינאית — תוך ראייתה כיחידה בלתי ניתנת לחלוקה — בהתאם לרצונו של העם הערבי הפלשתינאי, העונה על האינטרסים והשאיפות שלו, המחזיר לו את קיומו המדיני, מבטיח לו את זכויותיו המלאות והחוקיות, והרואה אותו כבעל הזכות הראשון לקבוע את גורלו בעצמו במסגרת השאיפות העליונות של האומה הערבית.

ד. תמיכה בתנועת השחרור, האיחוד והסוציאליזם בעולם הערבי, בכל הדרכים החוקיות, תוך ראיית אותה תנועה ככוח קובע בעולם הערבי, המחייב את ישראל להתייחס אליה בצורה חיובית.

ה. פעולה לשם השכנת השלום במזרח התיכון בפרט, ובעולם בכלל.

ו. תמיכה בכל תנועות הקידמה בכל רחבי העולם, התנגדות לאימפריאליזם ותמיכה בכל העמים השואפים להשתחרר ממנו.

על הודעה זו קיבל העותר תשובה חתומה עליידי סגנו של המשיב בוו הלשון:

1. עיינתי בתקנון שצורף למכתבך הנ"ל, ובמיוחד בסעיף 3 (ג) בו, וכן בחומר אחר שהובא לידיעתי.

2. לאחר עיון כאמור, הריני מודיע לך לאמור:

(א) האגודה בשם 'תנועת אל-ארד' — שהתיימרת, ביחד עם אנשים אחרים, להקימה — היא אגודה שנוסדה בכוונה לפגוע בקיומה של מדינת ישראל ובשלמותה.

(ב) לכן, לפי סעיף 3 של החוק העתמאני על אגודות, אסורה הקמתו של הגוף המתיימר להיות 'תנועת אל-ארד'.

3. אם יתברר כי למרות האמור לעיל אתם פועלים כגוף, עשויים להינקט נגדכם צעדים לפי הדין.

העותר התנגד לתוכן המכתב הזה, אך המשיב השיב לו, כי אין לו מה להוסיף.

השופט ויתקון

בעתירתו אל בית-משפט זה קובל העותר, בעצם, על שני דברים. הוא טוען, ראשית, כי לפי חוק האגודות, העתמאני, אין זה כלל ועיקר מתפקידו של המשיב לאסור על הקמת אגודה. מי שמך, הוא שואל את המשיב, לפסוק בדבר חוקיות האגודה, שעל הקמתה הודעת לך. כל מטרתו של הסעיף 6 לחוק, כך מפרשו העותר, היא לאסור ולמנוע הקמת אגודות השאיות. משום כך, אין לו למשיב אלא לקבל את ההודעה שנשלחה לו ולאשרה לשם פרסום הודעה על הקמת האגודה. טענתו השניה של העותר היא לגופו של ענין. הוא כופר בכך שיש במטרות האגודה משום פגיעה במדינת ישראל או בשלמותה. אין זו, לטענתו, אגודה אסורה או בלתי חוקית במשמעות הסעיף 3 לחוק או בכל משמעות אחרת. עתירת העותר היא איפוא, שבית-המשפט יצהיר, שהאגודה אינה אסורה, שמכתב המשיב ייראה כקבלת ההודעה ושעל מייסדי האגודה להודיע עכשיו בפומבי על מהותה. לדין בבקשה למתן צו-על-תנאי הצטרף היועץ המשפטי לממשלה, מכוח סמכותו לפי סעיף 6 לפקודת חוק הפרוצידורה (תיקון), 1934, בהיותו סבור שיש לציבור ענין בעתירה זו. שמענו טענות ועיינו במסמכים, ועל סמך כל אלה הגענו למסקנה, שאין מקום למתן הצו המבוקש.

טענתו הראשונה של העותר, אפשר לדון בה בקצרה. המחלוקת היא אם אמנם מוסמך המשיב לפי החוק לבדוק את חוקיות האגודה, שעל הקמתה ניתנה לו הודעה, ואם דעתו שלילית, לסרב למסור קבלה על מתן ההודעה ולהתנגד לפרסומה בפומבי. לטענת העותר, לעולם חייב המשיב ליתן את הקבלה, ובוזה יקויים הסעיף 6 של החוק, שכל מטרתו אינה אלא למנוע ייסוד אגודות השאיות. לביסוס טענתו זו הביא באיכות העותר אסמכתאות מן המשפט הצרפתי, ממנו ינק המחוקק העתמאני, ואילו היועץ המשפטי הפנה את תשומת לבנו לענין חמיס נגד הממונה על מחוז תל-אביב, בג"צ 127/54, (1), בו הצדיק בית-המשפט את הממונה שסירב לאשר הודעה על הקמת אגודה, שלא היתה אלא עסק מסחרי גרידא. ברם, אילו קיבלנו את טענת העותר בנדון זה, ממילא היינו משאירים את טענתו השניה ללא תשובה, ולא לכך התכוונו העותר ויתר מייסדי האגודה בהביאם את ענינם לפנינו. הם ביקשו הזדמנות זו להעמיד את מטרות אגודתם למבחן הביקורת השיפוטית, ומן הדין שיידעו היכן הם עומדים. אפשר גם לציין, כי כבר הוגחה על שולחן הכנסת הצעת חוק חדשה, "חוק העמותות", ולכשיקבל חוק זה, שוב למותר יהא לטרוח על פירוש החוק העתמאני הנושן. נפנה איפוא לעצם הענין.

סעיף 3 לחוק אומר וזה לשונו לפי התרגום של לביאדו: "אסורות בקיום האגודות הנוסדות על בסיס בלתי חוקי, המתנגדות לחוק ולמוסר, או שמטרתן לפגוע בסדר הציבורי או בשלמות הארץ או לשנות את אופן הרכבת הממשלה הקיימת או להשפיע על התבדלות מדינית בין הגזעים השונים אשר במדינה". נראה בעליל שהאגודה אסורה, אם מטרתה או אחת ממטרותיה היא מטרה בלתי חוקית או זם היא פוגעת בסדר הציבורי הקיים במדינה או בשלמותה. ואמנם, טענת המשיב היא, כנני שראינו כבר מתשובתו לעותר, שהאגודה נוסדה ככונה לפגוע בקיומה של מדינת ישראל ובשלמותה. כונה זו — כך טען היועץ המשפטי לפנינו — עולה מהגדרת המטרות שבסעיף 3 (ג) ו-(ד) לתקנון האגודה, בעוד שיתר המטרות, שכשלעצמן אינן בלתי חוקיות, אינן אלא טפלות לגבי המטרה העיקרית. למעשה,

השופט ויתקון

גם העותר אינו חולק על כך, שאם מטרת האגודה היא לפגוע בקיום המדינה או בשלמותה, תהיה זו מטרה בלתי חוקית והאגודה תהיה אסורה, אך הוא חולק על הפירוש שהמשיב מייחס למטרות האגודה. לביסוס טענתו הגיש לנו העותר תצהיר נוסף, בו נתן פירושים מפירושים שונים לכל האמור בתקנון האגודה, ואילו היועץ המשפטי הגיש לנו שני קטעים מתוך עתוננים המופיעים בממלכה ההאשמית של ירדן ותדפיס של רישום סקירת העתונות ששודרה ברדיו קהיר ונקלטה בארץ. הוא גם הציע לנו לעיין בחומר הסוי הנוגע לתנועת אל-ארד ולמייסדיה ואשר לפי תעודת שר-הבטחון אין לגלותו מטעמי בטחון אלא לשופטים בלבד. כדי שלא לקפח את העותר, החלטנו בשעתו שלא לקבל חומר זה, כל עוד לא שוכנענו על סמך החומר הגלוי לעיני הכל, שהדין עם העותר, וממילא שלא ניוקק לו עכשיו, לאחר שברור לנו, על סמך החומר הגלוי, שדין הבקשה להידחות.

נפתח בניתוח המטרות, כפי שהן מנוסחות בתקנון גופו, ואמנם, דין הוא שההכרעה בדבר חוקיות המטרות או אי-חוקיותן צריכה ליפול, בראש ובראשונה, לפי הנוסח המצוי בתקנון עצמו. נוסח זה הוא המחייב את חברי האגודה, ולא ההסברים והפירושים הנתלים בו על-ידי המייסדים. מקום שהמטרה הבלתי חוקית סמויה ומוסווית, והיא מסתרת מאחורי מסך-עשן של מליצות, ודאי מותר לשלטון להביא חומר העשוי לגלות את המטרה האמיתית, אך כשהא-י-חוקיות גלויה על פני האמור בתקנון עצמו, או אפילו כשהתקנון רק משתמע לכאן ולכאן ומעורר ספק רציני בלב הקורא, לא נרשה למייסדי האגודה לטהר את השרץ בסייגים ופירושים, אלא אומרים להם לתקן את הכתוב, אם אפשר לתקנו בתום-לבב, במקרה דגן אפשר לומר — ואולי דוקא לשבחן של העותר — שלא במכתביו ולא בתצהיריו לא ניסה להסוות את מטרתה האמיתית של האגודה (בעוד שפרקליטו לא היסס לטעון טענות מופרכות בענין זה). מכל מקום, אם לפי הנוסח שבתקנון ואם לפי ההסברים שבתצהיר העותר, המטרה גלויה לעין.

מטרה זו שוללת שלילה גמורה ומוחלטת את קיום מדינת ישראל בכלל, וקיום המדינה בגבולותיה דהיום בפרט. היא מעלה את הבעיה הפלשתינאית ודורשת את פתרונה, «כחידה הבלתי ניתנת לחלוקה», «בהתאם לרצונו של העם הערבי הפלשתינאי». הוא, ולא אחר, «בעל הזכות הראשון לקבוע את גורלו», וזאת «במסגרת השאיפות העליונות של האומה הערבית». לא נתעכב בשאלה, את מה צריך לראות «כחידה בלתי ניתנת לחלוקה», את הבעיה הפלש-תינאית או את פלשתינא עצמה, כפי שניתן אולי להבין ממכתבו של העותר עצמו. העיקר הוא, שבחלק מהשטח של פלשתינא הוקמה מדינת ישראל, ושאיך עובדה זו זוכה כאן לשום הכרה, וטבעי הדבר שהדוגלים במטרות האגודה מתעלמים מקיום המדינה ומזכויות העם היהודי היושב בה, שכן רואים הם אותו מרחב גיאוגרפי הכולל את המדינה כשטח בו תיפתר הבעיה, «בהתאם לרצונו של העם הערבי הפלשתינאי». לא בדו-קיום ולא בשיווי-זכויות של שני העמים מדבר הכתוב. ללא כחל וסרק הוכרזו כאן העם הערבי «כבעל הזכות הראשון לקבוע את גורלו». הגורם היהודי אינו קיים בתפיסה זו, תוכנית זו, מי פתי יאמין שהיא ניתנת להגשמה בדרכי שלום ושיכנוע, ושאיך משמעותה פעולות מחתרת ואיבה בסופה. אין תימה איפוא, שתנועת אל-ארד זכתה לתשבחות נלהבות מפי שופרות התעמולה הלאומנית

השופט ויתקון

הערבית, המסיתה השכם והערב להשמדת ישראל, כפי שלמדנו מקטעי העתונות ומשידורי רדיו קהיר, שהגיש לנו היועץ המשפטי.

א גם התצהיר שהוכן על-ידי העותר למטרות המשפט אינו עשוי להוציא דברים האמורים בתקנון ממשוטם. כאן מתאר העותר את מצב הערבים בארץ כמצב של הפליה, דיכוי ושליטת זכויות. שינוי המצב הזה, כך הוא טוען, היה מתקן גם את היחסים הבלתי נורמליים שבין ישראל לבין מדינות ערב והיה מביא לידי שלום ביניהן. לאחר מכן מסביר העותר, אחד אחד, את עיקרי המטרה שבסעיף 3 (ג) לתקנון. הוא חוזר על הצעת פתרון "המחזיר לעם זה (הערבי) את קיומו המדיני ומאפשר לו להחליט בעצמו על גורלו, בהתאם לרצונו, מבלי התערבות מבחוץ, מצד כל גורם שהוא" — ושוב ברור, הן מן הדיבור והן מן השתיקה, שהגורם האחר הנוגע בדבר, העם היהודי, לא תהיה לו השפעה על הכרעה זו. ואין זו התנגד שות של זכויות ואינטרסים בין העם היהודי היושב בציון ובין העם הערבי הפלשתינאי בלבד; הלא לפי דברי העותר בתצהירו, "הענו הערבי הפלשתינאי הינו חלק בלתי נפרד של האומה הערבית, לכן טבעי הוא שעם זה בבואו להכריע את גורלו יביא בחשבון את השאיפות והאינטרסים של האומה הערבית".

ג

אם שיבחתי את העותר על גילוי לבו, צר לי לומר שמצאתי בדברי פרקליטו המלומד מידה גדושה של התממות. הוא גם לא נרתע מלהגיד דברים, שוודאי אינם לפי רוח מרשיו. הוא פתח ואמר שבארץ פלשתינא חיים שני עמים. העם העברי כבר זכה להגדרה עצמית; העם הערבי לא זכה עדיין. כלום דבר בלתי חוקי הוא כשביל העם הערבי לשאוף אף הוא לאותה זכות? כמובן, השוויון המדומה שבטיעון זה הוא למראית עין בלבד, שכן התגדרה העצמית — הבלעדית — הנתבעת כאן לעם הערבי בתחומי פלשתינא כולה, אינה מותרת אף חלק ממנה להגדרה העצמית של העם היהודי ולריבונות מדינתו. כדי להחליץ מן הדילמה הזו נאלץ מר ירדור לטעון, שתנועת אל-ארוזי שבארץ הולכת כאן בדרך משלה, והיא סוטה מן הדרך, בה הולכת התנועה הלאומית הערבית בארצות ערב. שם אין מכירים במדינת ישראל, אם כי כבר נטשו את הרעיון של מלחמת הכחדה נגדה. ואילו תנועת אל-ארוזי שבארץ מכירה במדינת ישראל; והיא דורשת הגדרה עצמית לערביי פלשתינא תוך הבטחת שיווי זכויות המיעוט הערבי שבשטח המדינה. האם מרשיו שואפים לשינוי גבולות המדינה? על שאלה זו אין הם מוכנים לענות, אומר לנו מר ירדור, בהוסיפו כי למדינת ישראל אין גבולות, משמע — כך הוא מסביר — כי העותרים אינם מכירים בגבולות שנקבעו בהסכמי שביתת הנשק, וזה עוד לא הכל. כשנשאל הפרקליט, אם מרשיו מכירים במדינת ישראל הריבונית על כל עיקריה ומטרותיה, כולל עליה תופשית ושבנות העם היהודי למולדתו, השיב בחיוב. לטענתו, הם גם מסכימים, שהכללת מדינת ישראל ביחידה ערבית אחת תהיה תלויה ברצון העם העברי, ולבסוף, וכאן שוב יצא המרצע מן השק: לא "גייס חמישי" יש כאן, בתנועת אל-ארוזי, כדברי היועץ המשפטי, אלא אפשרות שהיא תיהפך ל"resistance"; ולא נותר לנו אלא לשאול, מי השלטון הנור העריץ, שכנגדו עלולה תנועה זו להתקומם ולארגן פעולה במחתרת, אם לא מדינת ישראל ורשויותיה?

השופט לנדוי

התשובה הקצרה לכל הטיעון המתמיה הזה היא, כמובן, פשוטה. מייסדי האגודה לא ראו לנכון לפרש בין מטרותיה את כל הדברים האלה, שהשמיע לפנינו בא-כוחם: לא את הסתייגותם — כביכול — מן "השאיפות העליונות של האומה הערבית", לא את הכרתם במדינת ישראל הריבונית על כל עיקריה ויסודותיה ולא את הסכמתם לכך שהכללת שטח המדינה בתחום פלשתינא תהיה תלויה ברצון היהודים להיכלל ביחידה מדינית זו. הם לא פירשו ולא כללו דברים אלה, מכיון שכל מאבקם נגדם, שלילת ריבונותה של מדינת ישראל לא פורשה אמנם בתקנון האגודה, אך היא משתמעת ומתחייבת מאליה, והצהרת האמונים למדינה, שנמסרה בשם אנשי אל-ארד לצורך המשפט, אינה אלא מן השפה ולחוץ. בצדק סבר המשיב שאגודה זו אסורה בקיום לפי ההוראה שבסעיף 3 לחוק האגודות.

כלל גדול הוא, שרק שיקולים כבדי משקל עשויים להצדיק איסור של אגודה. חופש ההתאגדות הוא מעיקרי המשטר הדמוקרטי ואחת מזכויות היסוד של האזרח. חלילה לנו לשלול זכות זו ולפסול אגודה בשל כך בלבד, שמטרתה או אחת ממטרותיה היא לשאוף לשינוי המצב החוקי הקיים במדינה. המצב הקיים עלול להיות טעון תיקון מבחינה זו או אחרת, ותנועה, המבקשת לארגן את דעת הקהל במדינה לקראת תיקון המצב, רשאית לעשות זאת במסגרת אגודה הרשומה כחוק. אך שום משטר חופשי לא יתן ידו והכרתו לתנועה החוֹרֶת תחת אותו משטר עצמו. גם מגילת זכויות האדם מסייגת (בסעיף 11 (2)) את חופש ההתאגדות במידה שהדבר נהוץ במשטר דמוקרטי למען בטחון האומה והציבור, מניעת פורענות ופשע או הגנה על בריאות, מוסר או זכויות וחירויות של אחרים. סייג זה הכרחי הוא, לא פעם קרה בהיסטוריה של מדינות בעלות משטר דמוקרטי תקין, שקמו עליהן תנועות פשיסטיות וטוטליטריות למיניהן, והשתמשו בכל אותן הזכויות של חופש הדיבור, העתונות וההתאגדות, שהמדינה מעניקה להן, כדי לנהל את פעולתן ההרסנית בחסותן. מי שראה זאת בימי הרפובליקה של ויימאר לא ישכח את הלקח. כבר אמרתי בענין אחר (אף הוא בקשר לאותה תנועת אל-ארד, כשחבריה ביקשו לרשום חברה), כרדוש נגד רשם החבר־רוח, בג"צ 241/60, פד"י, כרך טו, ע' 1151, (2), ב"ע 1170, על-יד האות ד: "אינני סבור כלל וכלל שמתעוררת כאן שאלה של שמירה על חופש הדיבור או של חופש העתונות, חריות אלו נכס יקר הן, מסורת המשטר הדמוקרטי במדינה חופשית, אך דוקא משום כך אסור שימשו אמתלה או כלי עזר בידי החותרים תחת המשטר הזה". גם בענייננו כך. והעיר דוד, שתנועת אל-ארד זכתה לו מעבר לגבול, מעמידנו על מידת הסכנה הנשקפת למדינה ממנה. כסילות עיוורת היא ליתן הכשר בידיה.

השופט לנדוי: אני מסכים.

כפי שהעיר חברי הנכבד, השופט ויתקון, אנו עוסקים בחרות ההתאגדות, שהינה אחת מחירויות היסוד של האזרח במדינה דמוקרטית, ועל כן הנטייה הטבעית היא שלא לקפח חרות זו, אלא אם קיימים טעמים מכריעים לכך, המוכרים גם הם במדינה הדוגלת בשלטון החוק.

מזכותו של מיעוט לאומי הוא להתארגן במטרה לעמוד בדרכים חוקיות על תיקון של עוול הנגרם לו, ויהא זה עוול אמיתי או אפילו מדומה, וכן, אילו היה בדעת העותר וחבריו

השופט לנדוי

לחתור להסדר מדיני בין ישראל לבין שכנותיה בדרכי שלום — הסדר שיביא להפגת המתניחות באזור ומשום כך יהיה לברכה לכל תושביו וממילא גם לבני המיעוט הערבי שבמדינת ישראל — בוודאי שאיש לא היה רואה במטרה מעין זו מטרה בלתי־חוקית, אפילו היתה תוכנית השלום כוללת הצעות לשינוי המשטר החוקתי הקיים במדינות האזור, וישראל בתוכן. על תוכנית מעין זו דיבר מר ירדור בטענותיו בעל פה לפנינו, אם כי אודה שגם לי נראו דבריו סתומים ומלאי סתירות פנימיות. אבל אינה דומה תוכנית שלום אמיתית לתוכנית המבקשת להשיג את שינוי המשטר הקיים בדרך כפיית רצונו של אחד הצדדים ובעת הצורך גם בדרכי אלימות. וכאן לא נשעה אל דברי הפרשנות של הפרקליט המלומד, ולא להסברים שניתנו בדיעבד על־ידי העותר בתצהירו לצורך הדיון בבית־המשפט, אלא נפנה ישר אל תקנון האגודה המוצע, כדי לעמוד על כוונת מנסחיו.

חברי ניתח את נוסח הסעיף 3 (ג) של התקנון. ברצוני להוסיף לדבריו, תוך הדגשת הסיפא של פסקה זו, בשילוב עם האמור בפסקה (ד), הבאה אחריה. פסקה (ג), סיפא, רואה את העם הערבי הפלשתינאי

„כבעל הזכות הראשון לקבוע את גורלו בעצמו במסגרת השאיפות העליונות של האומה הערבית.“

ומטרת האגודה מגויה בפסקה (3) היא :

„תמיכה בתנועת השחרור, האיחוד והסוציאליזם בעולם הערבי, בכל הדרכים החוקיות, תוך ראיית אותה תנועה ככוח קובע בעולם הערבי, המחייב את ישראל להתייחס אליה בצורה חיובית.“

ושוב, אילו היה בדעת העותר וחבריו להדגיש בדברים אלה את קשריהם הלאומיים עם הערבים שמעבר לגבול, אין דבר טבעי מזה. הרי גם היהודים אורחי המדינה שוקדים על קשריהם עם יהודי הגולה. אבל לא זוהי הכוונה העולה ברורות מן הדברים המצוטטים. וכאן מותר לבית־המשפט להשתמש בדיעותיו על הנעשה בעולם, ובמיוחד באזור זה של העולם, כמפורסמות שאינן צריכות ראיה.

למושגים „תנועת השחרור, האיחוד והסוציאליזם בעולם הערבי“ משמעות ברורה ומוגדרת — ובצירופם יחד דוקא — במילון המדיני של ימינו : הלא בתוקף הסיסמאות הללו תובעת מצרים את המנהיגות בעולם הערבי לעצמה, ובתעמולה המצרית קשורות סיסמאות אלו קשר הדוק עם ההסתה להשמדת מדינת ישראל, העומדת, לפי דברי הכוזב המופצים משם, כמכשול בדרך להגשמת השאיפות הלאומיות של עמי ערב. המזדהה עם תנועה זו, שמרכזה בקהיר, ורואה בה את „הכוח הקובע בעולם הערבי“, מסגל לעצמו ממילא את מגמות האיבה למדינת ישראל והשאיפה לחסלה בכוח. נוכח זיקה גלויה זו, אין לסמוך על ההצהרה שבדעת יוזמי האגודה לתמוך בתנועת השחרור בדרכים חוקיות.

השופט לנדוי

בעיני אין זה מקרה שגם מטענות מר ירדור השתמעה נימה אוהדת למצרים דוקא. הוא ציין שלאחרונה אמר נשיא מצרים פעם או פעמיים בנאומו שלא תיתכן מלחמה עם ישראל. אך ברור לכל בר-דעת, שכל עוד אין הוכחה יותר ממשית לשינוי הקו המצרי, תהיה זו תמיכה מות לראות בהצהרות הללו יותר מאשר "נסיגה" טקטית, ללא ויתור על המטרה הסופית. את קולות האיבה הנמשכת ללא הפוגה אנו שומעים בשידור מקהיר מיום 29.7.64, הזן במיור חד בתנועת אל-ארד, שאת תדפיסו הגיש לנו היועץ המשפטי. וכך נאמר שם על תנועה זו:

"..... מעל לאותה אדמה גוולה, אשר הערבים מחוצה לה מתכוננים להחזירה, משתפים עתה פעולה אתם גם הערבים שבתוכה, למען טיהורה.

הערבים מתפארים בהתפשטות אש המהפכה הנאצרית, המהווה את הסיסמה הגדולה והגשמת ההשפעה המהפכנית הלאומית על פלסטין הכבושה..... ערבים אלה עצמם פונים כיום אל הליגה הערבית שלהם בתקווה שהיא לא תחדל מתמיכתה בתנועה חדשה ומעשית זו מתוך תנועות ההתנגדות הערבית בית נגד אויביה....."

תגובת העתון הירדני "פלשתיין", במאמר שגם הוא הוגש לנו, פחות נלהבת: הוא מדבר על קבוצת אל-ארד כעל "אחד מעשרות ארגונים דומים הפועלים באדמתנו הכבושה". מר ירדור הביע סברה שנימת הסתייגות זאת נובעת מן ההתחרות בין ירדן ובין מצרים, מפני שגם עתון זה רואה בקבוצת "אל-ארד" קבוצה פרו-מצרית. ייתכן מאד שכן הוא.

זכותה האלמנטרית של כל מדינה היא לשמור על חרותה ועל עצם קיומה בפני אויבים מחוץ ובפני הנהגים אחריהם מבית. כמו שאמר חברי, אין לדרוש משום ממשל שבשם השמייה רה על חרות ההתאגדות הוא יתן את הגושפנקא שלו להקמת גייס חמישי בתוך גבולות מדינתו. על-פי החומר הנמצא לפנינו יש יסוד מספיק לחשש שאכן היתה האגודה, אותה מבקש העותר לרשום, עולה על דרך מסוכנת זאת, תוך הפרת חובת הנאמנות שכל אורח חייב למדינה, בה הוא יושב.

מר ירדור השמיע באזנינו מעין אזהרה שאם לא יורשה לאגודה לפעול בגלוי, עלול הדבר להביא לידי יצירת מחתרת. מוטב היה, אילו נמנע מהשמעת האיום המוסווה הזה בשם מרשו אפילו ברמז. מי שמוכן להעלות על דעתו ירידה למחתרת, כלומר עשיית פעולות בניגוד לחוק, אך מחזק בכך את הגירסה שהאגודה, שעליה הוא מבקש להצהיר כעל אגודה חוקית, היתה מיועדת מלכתחילה לשמש כסות נוחה לפעולה בלתי-חוקית.

השופט ברנזון: אני מסכים ואין לי מה להוסיף לדברים הממצים של חברי הנכבדים.

על יסוד האמור הוחלט לדחות את העתירה למתן צו-על-תנאי.

גיתן היום, ו' בכסלו תשכ"ה (11.11.1964).